

LIETUVOS RESPUBLIKOS ATSISKAITYMŲ BAIGTINUMO MOKĖJIMO IR VERTYBINIŲ POPIERIŲ ATSISKAITYMO SISTEMOSE ĮSTATYMO NR. IX-1597 2, 4, 5 STRAIPSNIŲ IR PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO IR SU JUO SUSIJUSIŲ ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų Įstatymų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatymo Nr. IX-1597 2, 4, 5 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Atsiskaitymų baigtinumo įstatymo projektas), Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymo Nr. VIII-1370 9, 81 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 9¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – MĮ projektas), Lietuvos Respublikos mokėjimo įstaigų įstatymo Nr. XI-549 17 straipsnio ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 21¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – MII projektas) ir Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo Nr. XI-1868 11, 25 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 27¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – EPEPII projektas) (toliau kartu – Įstatymų projektai) parengti į nacionalinę teisę perkeliant 2024 m. kovo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2024/886, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 260/2012 bei (ES) 2021/1230 ir direktyvos 98/26/EB bei (ES) 2015/2366, kiek tai susiję su momentiniais kredito pervedimais eurais, (toliau – Reglamentas (ES) 2024/886) nuostatas.

Įstatymų projektais siekiama užtikrinti, kad mokėjimo įstaigos ir elektroninių pinigų įstaigos galėtų tiesiogiai dalyvauti mokėjimo sistemose, taip būtų pagerinamos jų konkuravimo su kitais rinkos dalyviais galimybės. Taip pat numatoma, kad vienu iš mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigų klientų lėšų apsaugos būdų gali būti lėšų laikymas centriniame banke, jei centrinis bankas sudaro tokią galimybę. Taip pat Įstatymų projektais siūloma nustatyti, kad kiekviena Lietuvoje veikianti mokėjimo įstaiga ir elektroninių pinigų įstaiga (įskaitant užsienio valstybės elektroninių pinigų įstaigos filialus) turėtų pasirengusi veiklos nutraukimo planą, kuris užtikrintų, jog veikla būtų nutraukiama sklandžiai ir tvarkingai.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Finansų rinkų politikos departamento Kredito ir mokėjimų rinkų skyriaus vyriausioji specialistė Austėja Šataitė (tel. (8 5) 219 9358, el. p. austeja.sataite@finmin.lt) ir Lietuvos banko Rinkos infrastruktūros departamento Rinkos infrastruktūros politikos skyriaus vyriausioji ekonomistė Jūratė Butkutė (mob. +370 640 39637, el. p. JButkute@lb.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Lietuvos Respublikos atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatymas (toliau – Atsiskaitymų baigtinumo įstatymas)

Galiojančioje Atsiskaitymų baigtinumo įstatymo redakcijoje nenumatyta, kad mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigos gali tiesiogiai dalyvauti mokėjimo sistemose. Atsiskaitymų baigtinumo įstatymo 2 straipsnio 12 dalyje apibrėžtoje „įstaigos“ sąvokoje nurodoma, kokie subjektai pripažįstami galintys dalyvauti sistemose (mokėjimo sistemose ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose):

- 1) Lietuvos bankas, kitos valstybės narės centrinis bankas arba Europos Centrinis Bankas;
- 2) Lietuvos Respublikoje arba kitoje valstybėje narėje licencijuota kredito įstaiga;
- 3) Lietuvos Respublikoje arba kitoje valstybėje narėje licencijuota finansų maklerio įmonė;
- 4) valstybės institucija arba įmonė, kurios prievolių įvykdymą garantuoja valstybė;
- 5) bet kuris juridinis asmuo, kurio buveinė nėra Lietuvos Respublikoje arba kitoje valstybėje narėje, bet kurio veikla būdinga Lietuvos Respublikoje arba kitoje valstybėje narėje licencijuotų kredito įstaigų arba finansų maklerio įmonių veiklai.

Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas (toliau – MĮ)

MĮ nustatyti mokėjimo sistemų veiklos taisyklėse nustatomų reikalavimų taikymo mokėjimo sistemose norintiems dalyvauti mokėjimo paslaugų teikėjams kriterijai. Reikalavimai turi būti objektyvūs, nediskriminuojantys ir proporcingi, taip pat draudžiama numatyti tam tikrus apribojimus. Šios nuostatos, be kita ko, netaikomos pagal Atsiskaitymų baigtinumo įstatymą nustatytoms mokėjimo sistemoms.

Kadangi šiuo metu nėra galimybės mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigoms tiesiogiai dalyvauti mokėjimo sistemose, atitinkamai šioms įstaigoms nėra nustatyta jokių su dalyvavimu šiose sistemose susijusių reikalavimų, kurie nustatomi pakeistoje 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2015/2366 dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2002/65/EB, 2009/110/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 ir panaikinama Direktyva 2007/64/EB (toliau – Direktyva (ES) 2015/2366).

MĮ nustatyta, kad nacionalinė priežiūros institucija už pažeidimus gali skirti baudas. Juridiniams asmenims gali būti skiriamos baudos iki 10 procentų bendrųjų metinių pajamų, o juridinio asmens vadovams ir kitiems fiziniams asmenims – iki 50 000 eurų.

Lietuvos Respublikos mokėjimo įstaigų įstatymas (toliau – MĮĮ) ir Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas (toliau – EPEPIĮ)

Lietuvos institucijų iniciatyva MĮĮ ir EPEPIĮ jau nustatyta, kad mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigų klientų lėšos gali būti saugomos, be kita ko, Lietuvos banke arba kitos valstybės narės centriniam banke, tačiau nenurodoma, kad centriniai bankai turi užtikrinti tokią galimybę, todėl suprantama, kad ši galimybė sudaroma centrinių bankų pasirinkimu.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Atsiskaitymų baigtinumo įstatymo projektas

Atsiskaitymų baigtinumo įstatymo projekte nustatoma, kad mokėjimo įstaigos ir elektroninių pinigų įstaigos įtraukiamos į „įstaigos“ sąvoką, kurios apibrėžtyje nurodomos įstaigos ir institucijos, galinčios dalyvauti mokėjimo ir (ar) vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose. Taip bus pagerinamos jų konkuravimo su kitais rinkos dalyviais galimybės. Be to, šioms įstaigoms Reglamente (ES) 2024/886 numatoma pareiga teikti momentinių kredito pervedimų paslaugą. Šiai prievolei įgyvendinti mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigos turi turėti kanalus šiai paslaugai teikti, tiesioginis dalyvavimas mokėjimo sistemose yra naudojimosi bankų paslaugomis alternatyva.

Atsiskaitymų baigtinumo įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nurodytos įstaigos, kurios gali būti sistemos operatoriais. Siekiant visiško suderinamumo su 1998 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/26/EB dėl atsiskaitymų baigtinumo mokėjimų ir vertybinių popierių atsiskaitymų sistemose (toliau – Direktyva 98/26/EB), taip pat su 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 909/2014 dėl atsiskaitymo už vertybinius popierius gerinimo Europos Sąjungoje ir centrinių vertybinių popierių depozitoriumų, kuriuo iš dalies keičiamos direktyvos 98/26/EB ir 2014/65/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 236/2012, kuriuose nėra įvardytos konkrečios įstaigos, galinčios būti sistemos operatoriais, Atsiskaitymų baigtinumo įstatymo projektu pripažįstama netekusia galios Atsiskaitymų baigtinumo įstatymo 4 straipsnio 2 dalis.

Kiti pakeitimai padaryti atsižvelgiant į Atsiskaitymų baigtinumo įstatymo struktūrą ir suderinant su Direktyvos 98/26/EB nuostatomis, pavyzdžiui, atnaujinama „kredito įstaigos“ sąvokos apibrėžtis, apibrėžiamos naujos sąvokos „mokėjimo įstaigos“ ir „elektroninių pinigų įstaigos“, patikslinama „sistemos dalyvio“ sąvokos apibrėžtis, nurodant, kad apimama ir pagrindinė sutarties šalis.

Atsižvelgiant į tai, kad valstybės institucijos ir įmonės, kurių prievolių vykdymą garantuoja valstybė, nėra prižiūrimos Lietuvos Respublikos arba kitos valstybės narės priežiūros institucijos, Atsiskaitymų baigtinumo įstatymo projekte taisomas pastebėtas teisinis neatitikimas dėl priežiūros institucijos prižiūrimų įstaigų.

MI projektas

Siekiant apsaugoti mokėjimo sistemų stabilumą ir vientisumą, nustatoma, kad mokėjimo įstaigos ir elektroninių pinigų įstaigos, prašančios dalyvauti ir (arba) dalyvaujančios pagal Atsiskaitymų baigtinumo įstatymą nustatytose mokėjimo sistemose, turi turėti:

- 1) priemonių, kurių imtasi mokėjimo paslaugų vartotojų lėšoms apsaugoti, aprašymą;
- 2) valdymo tvarkos ir vidaus kontrolės sistemos aprašymą, taip pat naudojimosi informacinių ir ryšių technologijų paslaugomis aprašymą;
- 3) mokėjimo paslaugų teikimo veiklos nutraukimo planą ir (arba) elektroninių pinigų leidimo veiklos nutraukimo planą.

Priežiūros institucijai pavedama detalizuoti šiuos reikalavimus, atsižvelgiant į Direktyvos (ES) 2015/2366 35a straipsnį, kuriame ir pateikiami detalesni reikalavimai. Dėl didelio reikalavimų detalumo pasirenkama juos nustatyti priežiūros institucijos teisės aktu, o ne įstatymu.

MI projekte numatoma, kad norėdamos dalyvauti mokėjimo sistemose mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigos mokėjimo sistemos operatoriui turi pateikti ataskaitą ir audito įmonės arba savarankiškai dirbančio auditoriaus išvadą, kurios parodo, kaip įstaiga laikosi nustatytų reikalavimų.

Kadangi mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigoms sudaroma galimybė dalyvauti pagal Atsiskaitymų baigtinumo įstatymą nustatytose mokėjimo sistemose, nurodoma, kad MI 9 straipsnyje mokėjimo sistemoms nustatyti reikalavimai (draudimas taikyti įvairius apribojimus mokėjimo sistemų dalyviams) galioja ir pagal Atsiskaitymų baigtinumo įstatymą nustatytoms mokėjimo sistemoms.

Mokėjimų įstatymas taip pat papildomas nuostatomis, kad už Reglamento (ES) 2024/886 5d straipsnio pažeidimus nacionalinė priežiūros institucija juridinio asmens vadovams ir kitiems fiziniams asmenims skiria baudas iki 5 000 000 eurų, o juridiniams asmenims – iki 10 procentų bendros metinės grynosios apyvartos praėjusiais finansiniais metais. Taip pat nustatoma, kad atvejais, kai juridinis asmuo priklauso patronuojančiajai įmonei, baudos dydis juridiniam asmeniui nustatomas pagal patronuojančiosios įmonės bendrą metinę grynąją apyvartą praėjusiais finansiniais metais.

MII projektas ir EPEPII projektas

Atsižvelgiant į pakeistas Direktyvos (ES) 2015/2366 nuostatas dėl galimybės mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigoms saugoti klientų lėšas centriniuose bankuose savo nuožiūra, MII ir EPEPII projektuose patikslinama, kad mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigų klientų lėšos gali būti saugomos Lietuvos banke arba kitos valstybės narės centriniame banke, jeigu centrinis bankas sudaro tokią galimybę.

Taip pat Įstatymų projektuose nurodoma, kad mokėjimo įstaigos ir elektroninių pinigų įstaigos, įskaitant užsienio valstybės elektroninių pinigų įstaigos filialus, turi parengti veiklos nutraukimo planą. Toks reikalavimas numatomas, nes, Lietuvos banko duomenimis, daugiau nei 35 procentai mokėjimo įstaigų ir elektroninių pinigų įstaigų, kurioms 2022–2024 metais Lietuvos banko iniciatyva buvo panaikintas licencijos galiojimas, veiklos nutraukimo procesas nebuvo sklandus. Todėl, siekiant užtikrinti visų mokėjimo įstaigų ir elektroninių pinigų įstaigų, įskaitant užsienio valstybės elektroninių pinigų įstaigos filialus, vienodas veiklos sąlygas, nustatoma pareiga visoms šioms įstaigoms parengti veiklos nutraukimo planą. Pažymėtina, kad tokį planą minėtos įstaigos turės parengti per 6 mėnesius nuo elektroninių pinigų leidimo ar mokėjimo paslaugų teikimo veiklos vykdymo pradžios. Mokėjimo įstaigos ir elektroninių pinigų įstaigos taip pat turės atnaujinti veiklos nutraukimo planus pasikeitus įstaigų struktūrai ir veiklai, mokėjimo įstaigos finansinei būklei ar kitoms nuo šių įstaigų priklausančioms aplinkybėms, galinčioms turėti reikšmingą poveikį mokėjimo paslaugų teikimo veiklos nutraukimui. Atsiradus minėtoms aplinkybėms, minėtos įstaigos nedelsdamos privalės peržiūrėti ir atnaujinti veiklos nutraukimo planus.

Isigaliojimo data

Priimtų Atsiskaitymų baigtinumo įstatymo, MĮ, MII ir EPEPII projektų nuostatos turėtų įsigaliooti 2025 m. balandžio 9 d., atsižvelgiant į Reglamento (ES) 2024/886 nuostatas.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymų projektus neigiamų pasekmių nenumatoma.

Įstatymų projektus reikia priimti iki 2025 m. balandžio 9 d. Per numatytą laikotarpį nepriėmus Įstatymų projektų, galimas neigiamas poveikis nebankinių mokėjimo paslaugų teikėjų sektoriui, jų konkurencingumui (ypač jei kitos valstybės narės naujas nuostatas įgyvendins laiku).

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymų projektai neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Siūlomi įstatymų pakeitimai lems geresnes sąlygas finansinių technologijų sektoriaus plėtrai, šio sektoriaus įstaigoms sudarys geresnes sąlygas konkuruoti su bankais teikiant mokėjimo paslaugas.

8. Ar Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, kitų įstatymų keisti nereikės.

10. Ar Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas, o Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai bus įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

MĮ, EPEPI ir MII projektams įgyvendinti iki 2025 m. kovo 8 d. bus parengti ir priimti reikalingi Lietuvos banko teisės aktai. Įgyvendinamieji Lietuvos banko teisės aktai bus parengti likus mėnesiui iki minėtų įstatymų projektų įsigaliojimo dienos, kad mokėjimo įstaigos ir elektroninių pinigų įstaigos galėtų parengti MĮ, EPEPI ir MII projektuose nurodytus dokumentus.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymams įgyvendinti papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ar kitų valstybės fondų lėšų nereikės.

14. Įstatymų projektams rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados
Įstatymų projektai buvo rengiami kartu su Lietuvos banko specialistais.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną „Eurovoc“
„Mokėjimo sistema“, „momentiniai mokėjimai“, „mokėjimai“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai
Nėra.
